

УДК 323.2-042.3:[323.1+316.34]
DOI <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i26.908>

Д. О. Попков
ORCID ID: 0000-0003-3200-6098
аспірант кафедри політології
філософського факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

ЕТНІЧНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМАТИКИ СУСПІЛЬНОГО РОЗКОЛУ

Contraria sunt complementa – Протилежність – суть додатковості (лат.)
Девіз Копенгагенської школи фізики

Окреслення найбільш чутливих і значущих цінностей, довкола яких можливе політичне напруження між сегментами соціуму і сегментація суспільства за орієнтирними осями «свій – чужий» завжди перебувало у центрі уваги як фахівців-теоретиків, так і практиків (експертів, політиків і державних службовців) у галузях функціонування партіями, політичної конкуренції, електронних технологій, націє- і державобудування, національної безпеки та концепції «м'якої сили» у міждержавних відносинах.

Цьому питанню у своїх дослідженнях приділяли увагу вчені Р. Брубейкер, Д. Горовіц, А. Лейпхарт, Х. Лінц, А. Степан, Я. Лустик, Ф. Рьодер, Т. Елінгсен, Дж. Фіарон та інші. Серед вітчизняних фахівців і дослідників на пострадянському просторі можна згадати прізвища Ю. Сокирко, О. Романюка, Л. Нагорної, О. Мелешкіної, І. Кудряшової, О. Харитонової, П. Панова.

Варто зауважити, що новітня історія постійно додає свіжого матеріалу для наукової розвідки. Крах біполярної світової системи з розпадом СРСР із притаманною для неї визначеністю правил співіснування як держав, розділених ідеологічними уподобаннями, так і народів та інших колективних суб'єктів (етнічних, лінгвістичних, конфесійних груп) між собою в межах кожного з таборів; міжетнічні та сепаратистські конфлікти на теренах колишньої Югославії, громадянські збройні протистояння в інших регіонах світу; пошуки шляхів націєбудування новоутвореними самостійними державами на фоні суперечливих тенденцій демократичного транзиту та етнічного ренесансу; міграційна криза в Західній Європі через досить сумнівні наслідки реалізації геополітичних стратегій у Лівії, Сирії, Єгипті; низка «кольорових революцій» на пострадянському просторі та в арабському світі; негативні наслідки силових «гуманітарних» інтервенцій в Ірак та Афганістан; виявлена під час пандемії COVID-19 та світової економічної кризи, внутрішньополітичної боротьби неспроможність США забезпечити ефективне функціонування монополярного світу – це далеко не повний перелік чинників постійної актуальності цієї проблематики.

Збройне протистояння на Сході України, яке, попри напрацювання на рівні обов'язкової до виконання резолюції РБ ООН № 2202 (2015) від 17.02.2015 [1] ще не отримало врегулювання та привернуло увагу до дій «різних сторін конфлікту» Міжнародного кримінального суду [2], зумовлює особливу цінність багатоаспектного аналізу механізмів розгортання громадянських конфліктів, з'ясування причин і сприятливих умов для ескалації та деескалації з метою задоволення запиту на консолідацію суспільства і відновлення територіальної цілісності політико-інституційними засобами та запровадження стійкого мирного співіснування різних сегментів гетерогенного соціуму.

Ґрунтуючись на власній позиції щодо нормативності неоднорідного стану сучасного суспільства [3], атрибутивності конфліктного складника для констатації суспільного розколу [4] та встановлених в узагальненні результатів деяких відомих кейс-стаді досліджень конфліктів трьох примордіальних ознак розрізнення належності до «таборів протистояння» [5], продовжуючи наукову розвідку щодо розколотого суспільства та засобів його консолідації, вважаємо за необхідне визначити метою цієї статті встановлення співвідношення між етнічною, мовною та релігійною / конфесійною ідентифікацією в контексті сецесійних ризиків.

Взаємини Країни Басків із центральною владою в Іспанії (яка має і криваву сторінку у відносно недалекому минулому, пов'язану з діяльністю ЕТА), відчутний політичний вимір розмежування між франкомовною та фламандськомовною частинами Бельгії, етно-лінгвістичне напруження довкола провінції Квебек у Канаді, ті ж самі аспекти, посилені релігійним чинником Республіки Сербської у складі федерації Боснії і Герцеговини, відокремлення Косово від Сербії, загострення політичної кризи в Македонії у квітні 2017 року (тоді ще без додавання до назви «Північна») через обрання спікером парламенту етнічного албанця – наочні приклади правильності виділення вказаних маркерів і для випадків міжсегментарного протистояння, яке відбувається у більш-менш легальній і м'якій формі.

Навіть якщо залишити «у дужках» історію тривалого протистояння католиків (діяльність

ІРА) і протестантів (підтримка уряду Британії) у Північній Ірландії, то факт отримання за результатами загальних виборів у жовтні 1974 року Шотландською національною партією 30% голосів на території Шотландії засвідчив, що у британській нації є проблеми і окрім Північної Ірландії [6, с. 59–60]. Подальше відновлення парламенту Шотландії у 1999 році, проведення референдуму про незалежність у 2014 році (його підтримали 44,7% учасників, тоді як явка склала 84,59%) та відчутна різниця у ставленні до Brexit (проти нього у 2016 році на загальнонаціональному референдумі у Великобританії висловилися 62% шотландців) демонструє певну тенденцію до поглиблення розмежування, яке співпадає з етнічно-мовними межами. При цьому легально-еволюційний характер реалізації прагнень шотландців до самостійності не зменшує загрозу існуванню британської нації як цілісної системи, якщо враховувати досвід Чехословаччини та відстоювати холістичну позицію. Вважаємо, що вказаний приклад із досвіду функціонування політичної системи у Великобританії, яку Г. Алмонд узагалі класифікував як гомогенну, деякою мірою обґрунтовують «претензії на універсальність» визначених нами розмежувальних критеріїв.

Історії відомі випадки масових громадських збройних протистоянь, сторони яких не можуть бути відокремлені одна від одної тільки за вказаними ознаками або їх ідентифікація на осі «ворог-друг» здебільшого проводилася з ідеологічних, економічних підстав чи випадково шляхом включення елементів до певної групи через проживання на території, яка перебуває у сфері контролю такої групи, з подальшими неодноразовими переходами місцевих озброєних загонів у підпорядкування інших «таборів протистояння» залежно від набуття / втрати контролю відповідним табором над певною територією під час конфлікту. Йдеться, наприклад, про Мексиканську революцію 1910–1917 років, Жовтневу революцію 1917 року у Росії, Кубинську революцію 1953–1959 років.

Залишення поза увагою ліній розмежувань у суспільстві за іншими ознаками у статті зумовлено тим, що мета груп протистояння (соціальних класів / страт) полягала не в утворенні і протидії утворенню певною групою самостійної системи «соціум-політія», а у трансформації / збереженні статус-кво чи конкуренції серед напрямів трансформації наявної гетерогенної системи «соціум-політія» без сецесійних / сепаратистських намірів. Ми повністю погоджуємося зі спостереженням О. Харитонової, що «у той час, як ідеологічні громадянські війни ведуться з метою отримання контролю над державою, етнічні війни здебільшого є сепаратистськими за природою» [7, с. 37].

Виокремлені нами лінії розмежування у суспільстві – етнічна, мовна та релігійна / конфесійна належність – не є рівнозначними та однопорядковими категоріями, що дає привід для подальшого аналізу сецесійних ризиків або розпаду системи «соціум-політія». Користуючись принципом аналогії як складником системної методології, спробуємо використати як пояснювальну (спрощену) модель гетерогенної системи «соціум-політія» детально вивчену гетерогенну систему у фізичній хімії (вода з льодом, незмішувані рідини (масло і вода) чи притиснуті одна до одної поверхні різних металів). Цей спосіб дослідження ґрунтується на сформульованій Л. Берталанфі ідеї визнання ізоморфізму законів, які керують функціонуванням системних об'єктів [8].

У світлі такої аналогії можна вказати на певні ознаки (далі – атрибути Аналогії) моделі-системи, яка розглядається: лінії розмежування є межею, що відокремлює «незмішувані» частини (1); «незмішуваність» таких частин / фаз зумовлена стійкістю у властивостях, які визначають істотну різницю характеристик взаємодії одиниць однієї частини / фази між собою та між одиницями інших частин / фаз системи (2); кількісна значущість одиниць кожної частини / фази порівняно із загальною кількістю одиниць усієї неоднорідної системи та кількістю одиниць інших частин / фаз для того, щоб специфічність взаємодії з такою частиною / фазою мала загальносистемне значення, а не статистичну похибку (3); частина / фаза може існувати зі збереженням своїх властивостей не лише як складник системи, що розглядається, але й поза такою системою, утворюючи самостійну однорідну / однофазну систему або приєднуючись до іншої системи (однорідної чи неоднорідної) (4).

Соціально-політологічним еквівалентом сутності атрибуту (2) є соціальна взаємодія, відносно якої, ґрунтуючись на дослідженнях фахівців цього об'єкту, звернемо увагу на деякі пошукові «маркери» (далі – маркери Категорії I): обов'язковою умовою взаємодії є наявність засобів – спільних символів / норм системи [9, с. 65] і провідників їх передачі / отримання [10, с. 56] між суб'єктами взаємодії (1); результатом соціальної взаємодії є виникнення культури як сукупності значень, цінностей, норм і сукупності їх носіїв, які соціалізують і розкривають такі значення [11, с. 218–219] (2); в контексті дослідження якостей стійкості / сталості необхідно звернути увагу на тривалі¹ та мультифакторні² взаємодії і їх характер: конфліктне – нейтральне – коопераційне (3).

Порівняємо вказані атрибути Аналогії та маркери Категорії I із визначеними нами приморді-

¹Період існування і відновлення таких взаємодій достатній для формування таких ознак інституційної стійкості як агитуды та патерни.

²Взаємодії між індивідами, які одночасно відбуваються на кількох спільних «полях».

альними ознаками розмежування сторін у громадянських конфліктах, які несуть ризики розпаду держави у її первісному / доконфліктному стані саме через спрямованість дій відповідних колективних акторів, починаючи з етнічності (далі – Категорія II).

На фоні спектру теоретичних засад інтерпретації етносу / етнічності між полюсами біологічного субстанціоналізму та радикального конструктивізму, проаналізованих, зокрема, у цікавому огляді казанської дослідниці Р. Нізамової [12], логіка системного підходу вказує на перспективність для визначення сутності етносу як фази гетерогенної системи «соціум-політія» використання принципу додатковості Н. Бора³ у його діалектичному розумінні.

Найбільш збалансованим визначенням, що враховує як стабільність і відтворюваність, так і можливість зміни етнічної ідентифікації, вважаємо дефініцію С. Широкогорова про те, що етносом «є група осіб, які розмовляють однією мовою (1), визнають своє єдине походження (2) та володіють комплексом звичаїв, укладів життя, які зберігаються (3) згідно із традицією (4) і вирізняються нею (5) від таких в інших груп» [13, с. 4–5]. Виокремлення нами п'яти структурних елементів Категорії II необхідне для зіставлення з атрибутами Аналогії та маркерами Категорії I.

Схоже розуміння етнічності можна знайти у М. Вебера, який визначав її як «приналежність до етнічної групи, об'єднаної культурною однорідністю і вірою в спільне походження» [14]. Однак, на нашу думку, така концептуалізація дефініції для цілей нашого дослідження «програє» формулюванню С. Широкогорова, оскільки:

1) перетворює елемент (1) досліджуваної категорії не лише в імпліцитний, але й у вірогідний складник «культурної однорідності», тоді як цей елемент разом із «комплексом звичаїв, укладів життя» співвідноситься із виокремленими вище маркерами (1) і (2) Категорії I;

2) безпосередньо не містить еквівалентів елементів (3) і (4) Категорії II, які підкреслюють ознаку стабільності і відтворюваності етнічних груп (атрибут (2) Аналогії), що можна спостерігати у дійсності;

3) не акцентує увагу на елементі (5) Категорії II, який підкреслює принципову запрограмованість плюральності й іманентність співіснування фаз, що співвідноситься зі згадуваною «незмішуваністю елементів» в атрибутах (1) і (2) Аналогії, коли «представники кожної з таких сукупностей осіб

³ Прийнятність до застосування винесеного епіграфом цієї статті девізу Копенгагенської школи фізики полягає в адекватності аналогії між використовуваною для пояснення ефектів у квантовій фізиці інтеграцією протилежностей, відомих як корпускулярно-хвильовий дуалізм, та еквівалентною їй парою протилежних підходів до розуміння етнічності: субстанціоналізм – конструктивізм.

здебільшого відрізняють себе від членів усіх інших подібних спільнот. При цьому особливу роль відіграє антитеза «ми – вони»; «неодмінною властивістю етносів є взаємне розрізнення. Етноси – категорія зіставна» [15, с. 15].

Сучасний дослідник Х. Собліров наголошує, що «мова – це первинне символічне середовище функціонування етнічності, тому її втрата україн небезпечна для збереження культури» [16, с. 61]. Принциповість віднесення лінгвістичного чинника до структур етнічності та його вплив на інші виокремлені нами елементи останньої узгоджується із ключовою тезою концепції лінгвістичного релятивізму (праці В. Гумбольта, Ф. Боаса, Е. Сепіра, Б. Уорфа) про те, що когнітивні процеси (зокрема, мислення і набуття досвіду) перебувають під впливом тих категорій і патернів, які пропонуються людині мовою.

Тому наведена структура елементів Категорії II дає підстави виокремлені на прикладі наведених кейсів соціальних конфліктів [5] етнічні та лінгвістичні лінії розмежування розглядати як співвідношення цілого і частини. Здебільшого саме такому підходу відповідає концептуалізація і операціоналізація феномену мови у вітчизняній науковій літературі. Наш видатний співвітчизник і науковий діяч О. Потебня ще наприкінці XIX ст. визначив мову «спільним духовним органом, через який відбувається духовне єднання етносу, оскільки із взаємного розуміння того, хто говорить, і того, хто слухає, виростає свідомість і пробуджується почуття їх спорідненості. Такий вплив можливий завдяки особливостям мови, оскільки у ній відбивається світогляд народу» [17, с. 11].

Цікавим є зіставлення етнічної належності із релігійною / конфесійною, адже на перший погляд (варіант 1) останню можна «помістити» в елемент (4) Категорії II, розповсюдивши і на цю лінію розмежування логіку співвідношення цілого і частини або навіть тотожності. Так, соціолог Університету Коннектикуту Х. Абрамсон у своєму дослідженні етнічного різноманіття в католицизмі стверджує, що інколи релігія прирівнюється до етнічної приналежності, але це відноситься не до усіх груп етнічної приналежності. Як приклад він наводить групи амішів, мормонів, гуттерітів і євреїв, прямий зв'язок між релігією і етнічною приналежністю яких передбачає, що за умови неіснування релігії етнічна група з високою ймовірністю припинить існувати [18].

Деяко дискусійним вважаємо віднесення, наприклад, мормонів до етнічної групи у наведеному вище визначенні С. Широкогорова. Однак виокремлення етнічних релігій у тому розумінні, що саме певна релігія виступає домінуючим чинником формування етносу, є загально визнаним у дослідників цієї проблематики (наприклад, дослідження Дж. Руана і Дж. Тодд [19] або приклад

етногенезу сикхів у Пенджабі у XVI ст., наведений Л. Гумільовим [20, с. 60]).

Не є рідкістю ситуація, коли члени однієї етнічної групи навіть в межах однієї держави належать до різних конфесій або релігій, що не заважає їм ідентифікувати себе єдиною спільнотою та відокремлювати себе від інших спільнот, навіть якщо деякі з членів таких спільнот мають одну з ними релігійну / конфесійну належність (варіант 2). Спільність релігійної (конфесійної) належності не виключає чіткого міжетнічного розмежування (варіант 3) і навіть протистояння в межах території однієї держави.

Так, члени етнічної групи абхазів можуть розрізнятися між собою за приналежністю до так званої традиційної абхазької релігії або до православного християнства, що не заважає їм вважати себе єдиною етнічною спільнотою та стороною у протистоянні з грузинами попри релігійну самоідентифікацію останніх саме як православних християн. Територія Грузії станом на 1991 рік і донині, включаючи виокремлену за результатами військових подій 2008 року Республіку Абхазію, вважається канонічною територією Грузинської православної церкви, а самостійне проголошення Сухумо-абхазькою єпархією автокефалії не визнано з боку РПЦ.

Для світових монотеїстичних релігій попри проголошувану і навіть існуючу на фоні тривалої історії кривавих протистоянь минулого⁴ фактичну віротерпимість на доктринальному рівні притаманно позиціонувати себе як тотальну універсалью у тому сенсі, що:

1) кожна релігія проголошує свою єдину істинність, заперечуючи повністю чи частково цю властивість в інших / альтернативних світоглядних концепціях;

2) етнічність «підкорюється» / охоплюється релігійною належністю, порівняно з якою не має принципового значення з точки зору регулюючого поведінку і світогляд впливу. У такому випадку в політичному вимірі релігійність виступає джерелом політичної ідеології, а отже питання розмежування і протистояння за цією ознакою може становити ризики насамперед для правлячого режиму, а не для цілісності держави⁵.

У такому випадку релігійний фактор не тільки охоплює (повністю чи частково) систему «соціум-політія», але й відіграє роль чинника зовнішнього середовища (варіант 4), а тому вихо-

⁴ Наприклад, Реконкіста 711-1492 років після арабського завоювання Піренейського півострова, Хрестові походи XI – XVI століть, очевидний міжконфесійний аспект Тридцятилітньої війни у Європі 1618-1648 років.

⁵ Прикладом є Ісламська революція в Ірані 1978-1979 років або діяльність ісламістських сил («Брати-мусульмани») у Єгипті протягом Арабської весни у 2011-2013 роках. Виконання утвореною в межах світової християнської релігії окремою номінацією функції національної інтегруючої ідеології можна побачити на прикладі англіканської церкви у Великобританії.

дить за окреслені межі нашого дослідження. Втім, у частині, в якій цей чинник зовнішнього середовища «працює» як маркер групового розмежування всередині такої системи, його можна звести до вказаного вище варіанту 1.

Факт існування варіантів 2 і 3 не спростовує правомірності виокремлення нами релігійного (конфесійного) виміру соціального розмежування, а підтверджує правильність його «локалізації» в окреслених межах дослідження. Ми вважаємо, що невикористання у соціальному конфлікті, який потенційно загрожує цілісності держави, його сторонами релігійних (конфесійних) маркерів розмежування пояснюється тим, що відповідна належність у такому випадку не визначає етнічної ідентифікації. Така інтерпретація значущості для формування етнічних меж саме тих ознак диференціації (або інтеграції), які визнаються учасниками відносин етнічності, узгоджується зі спостереженням Ф. Барта: «Одні культурні ознаки використовуються членами спільноти як сигнали і знаки відмінностей, а інші ігноруються. В деяких видах взаємодій навіть радикальні відмінності нівелюються і не беруться до уваги» [21, с. 16].

Підсумовуючи аналіз співвідношення виділеної вище трійці ліній розмежування сторін у громадянських конфліктах із сецесійними інтенціями одних учасників та «доцентровою» їм протидією інших, можна стверджувати, що все може бути зведено до етнічного виміру⁶. Додатковим підтвердженням такого висновку є особливий зв'язок цієї ознаки групової ідентичності із таким атрибутом системи «соціум-політія» як територія держави, оскільки сецесійні ризики передбачають саме порушення територіальної цілісності.

Хоча «територія» згідно визначених складників Категорії II безпосередньо не виділена як ознака етносу, просторовий складник етнічності присутній імпліцитно. У сучасному ґрунтовному дослідженні з етносоціології наведено показовий етимологічний аналіз цього терміну. Так, його грецьке походження вказує на зв'язок «*ἔθνος*» (у значенні «народ») поряд з іншими грецькими синонімами «*γένος*» («генос»), «*φυλή*» («фюле»), «*δήμος*» («демос») та «*λαός*» («лаос»), які мають смислові нюанси, зі словом «*ἔθος*» («етос») у значенні «характер», «поведінка», «мораль». «Архаїчний давньогрецький корінь «*ἔθ*», від якого утворені слова «етнос» і «етос», означав «населену місцевість». Тобто у визначенні слова «етнос» об'єднується просторове уявлення про населену місцевість (ἔθ), поняття «характеру», «моралі» та «звичаю» (ἔθος) і значення «народу» (ἔθνος)». Узагальнено контекстний «переклад» етносу як органічне суспільство, яке знаходиться на

⁶ Згідно відомостей Ethnic armed conflict (EAC) version 3.01. (<http://www.epr.ucla.edu/>) за період 1946 по 2005 р. в світі сталося 110 лише етнічних конфліктів, багато з яких триває до цих пір.

певній території та вирізняється спільною мораллю [22, с. 8].

Вказані результати мають значення для подальшого визначення причин соціального розколу та напрацювання як політико-інституційних заходів його подолання, так і окреслення сфери докладання профілактичних зусиль, спрямованих на забезпечення від сецесійних загроз.

Література

1. Резолюція Ради Безпеки ООН від 17 лютого 2015 року № S/RES/2202 (2015). URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/043/74/PDF/N1504374.pdf?OpenElement> (дата звернення: 17.12.2020).

2. Заява прокурора Міжнародного кримінального суду пані Фату Бенсуді щодо закінчення попереднього розслідування у справі «Ситуація в Україні». URL: <https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=201211-otp-statement-ukraine&ln=Ukrainian> (дата звернення: 17.12.2020).

3. Попков Д.О. Неоднорідність як атрибут сучасного суспільства. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. «Питання політології»*. 2018. Вип. 32. С. 27–34.

4. Попков Д.О. Розколоте суспільство: пропозиції до операціоналізації терміна. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. *Політологія. Соціологія. Право* : зб. наук. праць. Київ, 2018. № 3(39). С. 90–95.

5. Попков Д.О. Від суспільного розколу до загроз цілісності держави. *Актуальні наукові дослідження в сучасному світі* : матеріали ХХХІV міжнарод. науч. конф. (г. Переяслав-Хмельницький, 27.02.2018). Переяслав-Хмельницький, 2018. С. 108–117.

6. Birch A.H. Reflections on Ethnic Politics. Cairns A., Courtney J., MacKinnon P., Michelmann H., Smith D. (eds.) *Citizenship, Diversity and Pluralism. Canadian and Comparative Perspectives*. McGill-Queen's University Press. 1999.

7. Харитонов О.Г. Етнічні війни та постконфліктна демократія. *Полит. наука*. 2016. № 1. С. 34–59.

8. Общая теория систем. *Философский словарь* / Под ред. И.Т. Фролова. 4-е изд. М. : Политиздат, 1981. 445 с.

9. Кандаурова А.В. К вопросу о структуре социального взаимодействия. *Вестник Нижневартского государственного университета*. 2013. № 4. С. 62–66.

10. Белова Л.А., Радионова Л.А. Социология : учебное пособие для студентов дневной формы обучения всех специальностей академии. Харьков : ХНАГХ, 2007. 164 с.

11. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество. М. : Политиздат, 1992. 543 с.

12. Низамова Л.Р. Сложносоставная концепция современной этничности: пределы и возможности теоретического синтеза. *ЖССА*. 2009. № 1. С. 141–159.

13. Широкогоров С.М. Этнос: исследование основных принципов изменения этнических и этнографических явлений. Шанхай, 1923. URL: <http://www.kunstkamera.ru:8081/siberia/>

ShirokogorovEthnos.html (дата звернення: 10.04.2020).

14. Вебер М. Избранные произведения. М. : Прогресс, 1990. 808 с.

15. Бромлей Ю.В. Современные проблемы этнографии (очерки теории и истории). М. : Наука, 1981. 390 с.

16. Соблиров Х.Х. Этническая мобилизация и государство: исторический опыт России XX века. *Научные проблемы гуманитарных исследований*. 2010. № 10. С. 58–63.

17. Мацько Л.І. Функціональне поле української мови у структурах соціальної комунікації. *Науково-інформаційний вісник*. 2012. № 6(83). С. 11–17.

18. Abramson H.J. Ethnic diversity in catholic America. A Comparative Analysis of Contemporary and Historical Religion. *Journal of Social History*. Vol. 4, № 4 (Summer, 1971). P. 359–388.

19. Ruane Joseph B., Todd Jennifer. Ethnicity and Religion: intersections and Comparisons. London : Routledge, 2011. ISBN 978-1-138-88037-5.

20. Гумилев Л.Н. История как форма движения энергии. Т. 2. Москва : ООО «Издательство АСТ», 2008. 960 с.

21. Барт Ф. Введение. Этнические группы и социальные границы. Социальная организация культурных различий. Сб. ст. М. : Новое издательство, 2006. 198 с.

22. Дугин А.Г. Этносоциология. М. : Академический проект; Фонд «Мир», 2011. 639 с.

Анотація

Попков Д. О. Етнічна ідентифікація в контексті проблематики суспільного розколу. – Стаття.

Публікація опосередковує продовження наукової розвідки автора довкола проблематики розколотого суспільства та пошуків політико-інституційних засобів його консолідації з позицій нормативності неоднорідного стану сучасного суспільства і атрибутивності конфліктного складника для констатації суспільного розколу.

У статті розглядаються співвідношення виокремлених за результатами дослідження прикладів громадянських конфліктів трьох примордальних маркерів розмежування «свій – чужий»: етнічна, лінгвістична та релігійна належність. Доводиться правильність визначення таких ідентифікаційних маркерів і для випадків легального та «м'якого» політичного протистояння. З використанням історичних прикладів пояснюються причини «відкидання» поза сферу аналізу випадків розмежування таборів протистояння у громадянському конфлікті з інших підстав. Із застосуванням системної методології за допомогою аналогії побудовано спрощену модель гетерогенної системи «соціум-політія», яку пристосовано до порівняння із примордальними ознаками розмежування шляхом використання концепту «соціальної взаємодії».

Зафіксовано релевантні до атрибутів моделі гетерогенної системи «пошукові маркери» соціальної взаємодії. Проведено порівняльний аналіз визначень «етнічності» та обґрунтовано

переваги запропонованого С. Широкогоровим підходу до цієї категорії. Показано зв'язок структури етнічності із атрибутами моделі гетерогенної системи та маркерами соціальної взаємодії. З використанням напрацювань етнології та етносоціології проаналізовані варіанти зіставлення етнічності з лінгвістичною та релігійною / конфесійною ідентичністю у політичному контексті із наведенням прикладів. Через дослідження етимології дефініції показано існування іманентного зв'язку між етнічністю та територією держави в контексті сутності сецесійних загроз останній станом розколу.

Ключові слова: розколоте суспільство, політичне протистояння, гетерогенна система, ознаки розмежування, етнічність, лінгвістична належність, релігійна ідентифікація, сецесійні загрози.

Summary

Popkov D. O. Ethnic identification in the context of the issue of social division. – Article.

The publication mediates the continuation of the author's scientific research on the issue of a divided society and the search for political and institutional means of its consolidation from the standpoint of the normative heterogeneous state of modern society and the attributive nature of the conflict component to state social division.

The article considers the correlations between the three primordial markers of the distinction "one's own – another's" isolated according to the results of the study of examples of civil conflicts: ethnic, linguistic and religious affiliation. It is also necessary to correctly define such identification markers

for cases of legal and "soft" political confrontation. Using historical examples, the reasons for the "rejection" outside the scope of analysis of cases of demarcation of confrontation camps in civil conflict on other grounds are explained. Using a system methodology, a simplified model of the heterogeneous system "society – police" was constructed by analogy, which is adapted for comparison with the primordial features of delimitation through the use of the concept of "social interaction".

Relevant to the attributes of the model of the heterogeneous system "search markers" of social interaction are noted. A comparative analysis of the definitions of "ethnicity" is carried out and the advantages of S. Shirokogorov's approach to this category are substantiated. The connection of the structure of ethnicity with the attributes of the model of the heterogeneous system and markers of social interaction is shown. Using the works of ethnology and ethnosociology, the options for comparing ethnicity with linguistic and religious / confessional identity in a political context with examples are analyzed. The study of the etymology of the definition shows the existence of an immanent connection between ethnicity and the territory of the state in the context of the essence of the secession threats of the latter state of division.

Key words: divided society, political confrontation, heterogeneous system, signs of delimitation, ethnicity, linguistic affiliation, religious identifications, secession threats.